

Guide för yrkessjukdomspatienter

Guiden har sammanställts av Arbetshälsoinstitutets socialarbetarna Irmeli Koskinen och Pirjo Ghazanfari.

1. Yrkessjukdom

1.1. Begreppet yrkessjukdom

Vid kortvariga sjukledigheter på mindre än ett år ersätts inkomstbortfallet av Folkpensionsanstaltens sjukförsäkringssystem. Om sjukdomen eller arbetsoförmågan varar mer än ett år, betalas ersättning med stöd av lagarna för arbetspension (invalidpension) och folkpension (invaliditetspension).

Om arbetsoförmågan beror på trafikskada, arbetsolycksfall eller yrkessjukdom, betalas ersättning med stöd av trafikförsäkringslagen eller lagen om olycksfallsförsäkring (OFL). Den lagstadgade olycksfallsförsäkringen går före andra former av socialskydd.

I Finland är arbetsgivare enligt lag skyldiga att teckna arbetsolycksfalls- och yrkessjukdomsförsäkring för sina arbetstagare. Företagare kan teckna en frivillig arbetsolycksfalls- och yrkessjukdomsförsäkring för sig själva (OFL 57 §). Lantbruksföretagarnas olycksfallsförsäkringar handhas av Lantbruksföretagarnas pensionsanstalt (LPA). Statsanställdas arbetsolycksfalls- och yrkessjukdomsärenden handhas av Statskontoret.

1.2. Arbetsrelaterade sjukdomar och yrkessjukdomar

Arbetsrelaterade sjukdomar är ett vidare begrepp än yrkessjukdomar.

Yrkessjukdomar är sådana sjukdomar som sannolikt är orsakade av fysikaliska, kemiska eller biologiska faktorer (agenser) i arbetet. En yrkessjukdom måste uppfylla vissa medicinska och lagstadgade kriterier. För yrkessjukdom gäller samma regler om ersättning som för arbetsolycksfall, och ersättningssystemet grundar sig på lagen om olycksfallsförsäkring (OFL).

1.3. Yrkessjukdomsutredning

När patientens (företags)läkare misstänker att patientens symtom beror på arbetet, brukar läkaren vanligen remittera patienten för vidare utredning till t.ex. det regionala centralsjukhuset eller till

Arbetshälsoinstitutet. För remiss till Arbetshälsoinstitutet behövs betalningsförbindelse från arbetsgivarens olycksfallsförsäkringsbolag. Läkaren skriver vanligen ett E-utlåtande till försäkringsbolaget med angivande av yrkessjukdomsmisstanke och förslag till vidare utredning.

2. Ersättningar

2.1. Ansökan om ersättning

För att kunna behandla ärendet behöver försäkringsbolaget ett E-utlåtande. När läkaren har undersökt patienten skriver han ett E-utlåtande och sänder det direkt till försäkringsbolaget. Vidare behöver försäkringsbolaget en olycksfallsanmälan som har fyllts i av arbetsgivaren. Från försäkringsbolagets sida tar man kontakt med patienten och ber om en utredning över hur sjukdomen började samt andra uppgifter som bolaget behöver för att kunna fatta beslut om ersättning.

2.2. Utredning vid misstanke om yrkessjukdom

Utredning vid misstanke om yrkessjukdom grundar sig på bedömning av en läkare som är förtrogen med företagshälsovård och på uppgifter om patientens arbetsförhållanden.

Nödvändiga undersökningskostnader och patientens reskostnader ersätts enligt försäkringspraxis i samband med yrkessjukdomsutredningar, även om det skulle visa sig att sjukdomen inte är en ersättningsberättigande yrkessjukdom.

Lönekostnader för sjukledighet vid misstanke om yrkessjukdom ersätts dock inte av olycksfallsförsäkringen. Under sjukledigheten betalar arbetsgivaren lön för den tid som anges i kollektivavtalet och ansöker därefter i normal ordning (t.ex. hos Folkpensionsanstalten) om sjukdagpenning enligt sjukförsäkringslagen, om det är frågan om arbetsoförmögenhet enligt sjukförsäkringslagen.

Om yrkessjukdomsutredningen drar ut på tiden och försäkringsbolaget inte har fattat beslut i saken, kan patienten ansöka om sjukförsäkringsdagpenning hos Folkpensionsanstalten med hjälp av försäkringsbolagets intyg över att rehabiliteringen fördröjs (*viivästymistodistus*).

2.3. Yrkessjukdomsbeslut

Efter det att en ansökan om ersättning för yrkessjukdom har blivit behandlad och godkänd ger försäkringsbolaget skriftliga beslut om yrkessjukdomen. Av varje enskilt beslut framgår vilken tidsperiod

och vilken ersättningsform beslutet gäller.

I början kan en del av ersättningarna utbetalas i efterskott. Du vet att försäkringsbolaget har godkänt din sjukdom som en ersättningsberättigande yrkessjukdom, när du får t.ex. yrkessjukdomsgrundad dagpenning eller olycksfallspension enligt lagen om olycksfallsförsäkring (OFL).

2.4. Ersättningar vid yrkessjukdom

2.4.1. Allmänt

När yrkessjukdom konstateras, är ersättningsförfarandet detsamma som vid arbetsolycksfall. Rätten till ersättning vid arbetsolycksfall börjar från den dag då arbetsolycksfallet inträffade. Vid yrkessjukdom fastställs den dag då sjukdomen framträdde (*ilmenemispäivä*). Det är den dag då patienten första gången sökte läkare på grund av en sjukdom som då eller senare konstaterades vara en yrkessjukdom.

Olycksfallsförsäkringen ersätter nödvändiga sjukvårdskostnader, läkemedel, reskostnader och hjälpmedel (t.ex. skyddshandskar) som föranleds av yrkessjukdomen. Läkemedel ersätts till fullt belopp. Läkaren antecknar på receptet att det är fråga om en yrkessjukdom. Apoteket ger då vanligen ut läkemedlet utan att ta betalt av kunden, och fakturerar själv försäkringsbolaget. Sjukvårdskostnader och resor brukar patienten vanligen själv fakturera försäkringsbolaget.

Bortfall av arbetsinkomst ersätts genom dagpenning och olycksfallspension. Ersättningar för inkomstbortfall är skattepliktig inkomst. Den dag då sjukdomen framträdde ligger till grund för fastställandet av bl.a. den ersättningsgrundande årsarbetsinkomsten. Om yrkessjukdomen orsakar ett bestående medicinskt men, betalas dessutom en separat menersättning (se nedan 2.4.4.)

I många fall har patienten även rätt till ersättning enligt något annat socialskyddssystem, t.ex. sjukförsäkringen, förvärvspensions-, folkpensions- eller trafikskadeförsäkringssystemet. Förmåner enligt andra ersättningssystem betalas endast om de är större än olycksfallsersättningarna, och då endast till den överskjutande delen.

2.4.2. Dagpenning

En yrkessjukdomspatients dagpenningstid är ett år räknat från den dag då sjukdomen framträdde. För sjukledigheter under denna tid betalas dagpenning. Dessutom förutsätts att den arbetsoförmåga som yrkessjukdomen orsakat har varat minst tre dagar i följd utöver den dag då patienten insjuknade. Dagpenningens

belopp är 1/360 av yrkessjukdomspatientens årsarbetsinkomst. För de fyra första veckorna av sjuktiden betalas en dagpenning som motsvarar lönen för denna tid. Dagpenningen betalas vanligen i efterskott. En del av beloppet betalas vanligen till arbetsgivaren för utbetald lön under sjukledigheten eller till Folkpensionsanstalten för utbetald dagpenning enligt sjukförsäkringen.

1.6.2012 förändras sjukförsäkringslagen och lagen om företagshälsovård;

- Arbetsgivaren bör meddela företagshälsovården om arbetstagarens sjukfrånvaro senast då frånvaron har räckt en månad
- Arbetsgivaren bör tillsammans med arbetstagaren och företagshälsovården utreda arbetstagarens möjligheter att fortsätta i arbetet
- Bedömning av arbetsförmågan bör göras senast då sjukdagpenning utbetalts för 90 vardagar.
- Ansökan om sjukdagpenning bör göras inom två (2) månader från att sjukfrånvaron börjat.

2.4.3. Olycksfallspension

När en yrkessjukdomspatientens arbetsförmåga fortgår i över ett års tid, betalas ersättning för inkomstbortfall i form av olycksfallspension. Detsamma gäller kortare sjukledigheter som inträffar mer än ett år efter det att yrkessjukdomen uppträdde.

Ett beslut om olycksfallspension innebär inte att patienten lämnar arbetslivet och går i pension. Olycksfallspensionen är en ersättning för patientens inkomstbortfall under längre eller kortare perioder av arbetsfrånvaro på grund av arbetsförmåga eller rehabilitering.

Full olycksfallspension är 85 % av årsarbetsinkomsten. Vid 65 års ålder minskar den fulla olycksfallspensionen till 70 %. Partiell olycksfallspension betalas vid nedsatt arbetsinkomst.

2.4.4. Menersättning (*haittaraha*).

Försäkringsbolaget bestämmer på basis av läkarutlåtande, om yrkessjukdomen åsamkar patienten ett sådant bestående medicinskt men (*pysyvä lääketieteellinen haitta*), som inte kan mätas i pengar.

Beslut om menersättning fattas vanligen av försäkringsbolaget utan särskild ansökan från patientens sida. Om försäkringsbolaget inte har fattat beslut om menersättning, kan patienten höra sig för om saken på egen hand.

För skador i invaliditetsklass (1) 2-10, som omfattar största delen av alla yrkessjukdomar, betalas ersättning i form av skattefri engångsersättning. För skador i invaliditetsklass 11-20 betalas vanligen fortlöpande ersättning. Menersättningens storlek påverkas av patientens ålder, men inte av patientens egna arbetsinkomster.

Ett undantag från huvudregeln är cancersjukdomar. Vid cancersjukdomar som utgör ersättningsberättigande yrkessjukdomar betalas menersättning både i form av engångsersättning och som fortlöpande menersättning.

2.5. Hur man överklagar ett ersättningsbeslut

I ersättningsbeslutet ingår även en besvärсанvisning. Om du är missnöjd med försäkringsbolagets beslut, bör du först kontakta försäkringsanstalten. Om du vill överklaga beslutet hos olycksfallsnämnden, måste du göra det inom 30 dagar efter det att du har fått kännedom om beslutet. Besvärsskriften riktas till olycksfallsnämnden, men postas till försäkringsbolaget.

Också vid besvär över olycksfallsnämndens beslut gäller en besvärstid om 30 dagar. Besvär anförs då hos försäkringsdomstolen. I beslut som fattats av försäkringsdomstolen kan man i vissa fall söka besvärstillstånd hos högre domstol. Även för beslut av olycksfallsnämnden och försäkringsdomstolen finns anvisningar om besvärsförfarande.

3. Vad gör man när en yrkessjukdom har konstaterats?

3.1. Fortsätta i arbetet

När det har konstaterats att du har en yrkessjukdom, bör du ta kontakt med företagshälsovården och din förman/chef för att utreda din arbetssituation.

Läkaren gör en bedömning av de arbetsbegränsningar som yrkessjukdomen medför och tar vanligen ställning till om du kan fortsätta i ditt tidigare arbete, och om det behövs speciella arbetsarrangemang eller om du kan fortsätta med stöd av hjälpmedel eller olika skyddsåtgärder.

Om arbetsgivaren inte kan ordna med en arbetsplacering, kan det bli fråga om yrkesinriktad rehabilitering.

3.2. Yrkesinriktad rehabilitering

En yrkessjukdomspatient har rätt till rehabilitering, om arbetsförmågan eller förvärvsmöjligheterna på grund av

yrkessjukdomen är nedsatta eller senare kan bli väsentligt nedsatta. Syftet med den yrkesinriktade rehabiliteringen är att patienten ska kunna återgå till ett lämpligt förvärvsarbete, antingen i sitt gamla yrke eller i ett nytt yrke.

Yrkessjukdomspatientens rehabilitering kan inbegripa bl.a. utredningar, arbets- och utbildningsprövning, arbetsträning, yrkesutbildning eller yrkesutbildningskompletterande grundutbildning och näringslivsstöd samt hjälpmedel och utrustning.

Yrkesinriktad rehabilitering baserar sig på mångprofessionellt samarbete. Rehabiliteringsbehovet och rehabiliteringens ändamålsenlighet övervägs individuellt. För yrkessjukdomspatienter finns inte några speciella rehabiliteringsanstalter, yrkesskolor eller yrkesförberedande kurser.

Försäkringsbolagens rehabiliteringsärenden sköts av Försäkringsbranschens rehabilitering (FBR), som använder sig av alla de rehabiliteringstjänster som samhället har att erbjuda. FBR samarbetar med olika myndigheter, anstalter och organisationer. Lantbruksföretagarnas rehabiliteringsärenden handhas av Lantbruksföretagarnas pensionsanstalt (LPA).

Rehabiliteringen av yrkessjukdomspatienter består huvudsakligen av yrkesinriktad rehabilitering. Anpassningstränings- och rehabiliteringskurser har beviljats som medicinsk rehabilitering.

3.2.1. Rehabiliteringsförfarandet

Rehabiliteringsprocessen inleds vanligen så att försäkringsbolaget sänder ärendet till Försäkringsbranschens rehabilitering (FBR). Om du vill kan du också själv ta kontakt med FBR. Initiativet till rehabilitering kan även tas av arbetsgivaren, företagshälsovården, hälsovården, social- eller Arbetskraftsmyndigheter eller någon annan instans. Om du är jordbruksföretagare ska du ta kontakt med Lantbruksföretagarnas pensionsanstalt (LPA). Ansökan kan riktas till försäkringsbolaget, FBR eller LPA. Som ansökan duger ett fritt formulerat brev.

Det första steget på "rehabiliteringstrappan" är att förhandla med arbetsgivaren. Om du behöver ett nytt arbete eller ett nytt yrke, ska du kontakta yrkesvägledningen vid den lokala Arbetskraftsbyrån och utreda dina alternativ. När man överväger olika rehabiliteringsalternativ, tar man i beaktande sådana faktorer som grundutbildning, ålder, tidigare arbetshistoria och den förlust som yrkessjukdomen medför. Dessutom måste du beakta hur rehabiliteringen påverkar din livssituation - dina personliga resurser och sociala åtaganden, din familjesituation, ekonomi, bostadsort med

mera.

Den första utredningen och beredningen av rehabiliteringsärendet utförs av FBR:s rehabiliteringsplanerare i samråd med patienten. Rehabiliteringsplaneraren gör ett förslag till rehabiliteringsplan, som läggs till grund för försäkringsbolagets beslut om finansieringen av rehabiliteringen. Olycksfallsförsäkringen täcker alla nödvändiga rehabiliteringskostnader samt vanligen full olycksfallspension under den tid som rehabiliteringsutredningen och rehabiliteringen varar.

Under rehabiliteringstiden fungerar FBR:s rehabiliteringsplanerare som kontaktperson och som en länk mellan patienten och försäkringsbolaget i frågor som gäller rehabiliteringen.

3.3. Efter rehabiliteringen

Varje rehabiliteringsutredning och varje rehabiliteringslösning är individuell, och påverkas både av patientens behov och olika samhällseliga realiteter.

Konstateras det att det saknas förutsättningar för rehabilitering, eller du inte får arbete efter omskolning bör du anmäla dig som arbetssökande hos Arbetskraftsbyrån, om det bedöms att du har en viss återstående arbetsförmåga trots eventuella arbetsbegränsningar.

Bedömningen av rehabiliteringsbehovet kan även leda till förslag till pensionslösning. I sådana fall kan man förutom yrkessjukdomsersättningar även ansöka om t.ex. invalidpensioner.

4. Vill du veta mera?

Om du vill veta mera om frågor som gäller ersättning vid yrkessjukdom, ska du kontakta försäkringsbolaget. Kontaktuppgifterna till den tjänsteman som senast har handlagt ditt ersättningsärende finns vanligen antecknat på ditt yrkessjukdomsbeslut.

I ersättnings- och besvärärenden kan du även vända dig till t.ex. en socialarbetare inom hälsovården, Konsumenternas försäkringsbyrå, din förtroendeman eller ditt fackförbund och till olika patientorganisationer. Även Folkpensionsanstalten och arbetspensionsanstalterna ger råd i frågor som hör till deras verksamhetsområde.

I frågor som gäller anställningsförhållanden bör du vända dig till din förman/chef, förtroendemannen på din arbetsplats, fackförbundet eller t.ex. till arbetarskyddsdistriktet.

Vill du ha mera information om rehabilitering, kan du kontakta t.ex. företagshälsovården eller en socialarbetare inom hälsovården (t.ex. på centralsjukhusets poliklinik), FBR eller försäkringsbolaget. Dessutom kan du vända dig till den lokala arbetskraftsbyrån för att utreda olika utbildningsalternativ i samråd med yrkesvägledare och arbetskraftsrådgivare.